

SBÍRKA PRO PARAGUAY 2007

Český výbor SDM rozhodl, aby výtěžek celé sbírky 2007 byl věnován na podporu vzdělávání dívek v zemědělské škole v Curuguaty. Sestry ze Slovenské republiky se chtějí také přidat.

Curuguaty leží ve východní části Paraguaye, 290 km od hlavního města Asuncionu. Zemědělská škola CEFA (Centro Educativo Familiar Agrícola) byla založena v roce 1992 misionáři ze řádu steylerů. Škola patří do farnosti San Isidro Labrador s více než 90 tisíci příslušníky, vesměs zemědělci. Farnost tvoří asi 15 vesnických komunit se 130 kaplemi v okruhu asi 100 km. Přístup je zpravidla jen polními cestami.

Škola nabízí vzdělání mladým lidem z rodin drobných zemědělců, většinou indiánských míšenců nebo indiánů. Obvyklý počet dětí v rodinách je 6-9, rodiny obhospodařují 10-30 hektarů půdy. Záměrem je poskytnout nové generaci znalosti a schopnosti hospodařit tak, aby se rodiny na půdě užívaly a nebyly jim nuceny opouštět. Vyučování se řídí zásadami trvalé udržitelnosti, tzn. výrobní postupy odpovídají ekologickému zemědělství. Žáci se učí základům solidární ekonomiky a principům sdružování v družstvech, protože jen tak mají šanci obstát proti velkým firmám. Žáci si také doplňují všeobecné vzdělání vyšších ročníků, včetně výuky náboženství. Škola má internát pro 80 chlapců. Oddělení pro dívky je plánováno, škola zatím nabízí několikrát do roka ženám a dívkám speciální kurzy. Žáci jsou střídavě 3 týdny ve škole a 1 týden doma, kde hned v praxi mohou uplatnit nabyté znalosti. Neplatí školné. Jsou umístěni na pokojích pro 20-30 osob. Část příjmů získává škola prodejem produktů, které pěstuje na 110 hektarech vlastních pozemků (zeleninová zahrada, stromová školka, rostlinná produkce, včelařství, lesní hospodářství, zpracování dřeva i chov dobytka). Je zapotřebí vybudovat sklad a získat některé stroje, aby se škola mohla stát v prodeji výrobků soběstačnou. Na polovině pozemků je ponechán prales, kde se žáci učí využívat jeho zdroje, aniž by ho poškozovali.

PARAGUAY - INFORMACE

Základní údaje

Jméno státu: República del Paraguay

Hlavní město: Asunción, přístav na řece Paraguay – 1, 6 milionů obyvatel

Rozloha: 406 752 km² (58. stát na světě, velikost asi jako Francie)

Hranice: Argentina (východ, jih, jihozápad), Bolívie (západ, sever) a Brazílie (sever, východ)

Počet obyvatel: 6, 3 milionů (99. na světě), 40 % je mladších 15 let, největší přírůstek obyvatelstva v Jižní Americe

Obyvatelstvo: 95 % Paraguayců, 2 % příslušníků 17 indiánských kmenů (největší skupina Guaraní má v 6 kmenech asi 50 tisíc lidí), 3 % přistěhovalců (především německého, brazilského, japonského a korejského původu)

Úřední jazyk: guaraní a španělština

Náboženství: 90 % římských katolíků, asi 7 % protestantů, židé a menšinové náboženské skupiny.

Podnebí: teplé a mírné, v zimě průměrně 12 a v létě 32 stupňů (v zimě mohou být i mrazy, v létě je i přes 40 stupňů)

Topografie: Oblast Chaco pokrývají planiny. Nejvyšší vrchol Paraguaye měří 700 metrů (pohoří Cordilera del Amambay).

Řeky: řeka Paraguay, jedna z nejdelsích na světě, rozděluje zemi na 2 části - západní suchou Chaco (čti Čako) - zahrnující 60 % území a východní lidnatou, vlhčí. Tato řeka také odděluje stát Paraguay od Brazílie a Argentiny. Řeka protíná zemi od severu k jihu a tvoří součást největší světové ekologické rezervace "Pantanal" (zasahuje i do Brazílie).

Na řece Paraná jsou 2 velké vodní elektrárny - Itaipu (donesávna největší na světě) a Yacireta.

Řeka Paraná tvoří rezervoár vody, který pokrývá 80 % spotřeby vody v Paraguai.

K přírodním divům patří nedaleké vodopády Iguazú, jejichž vody padají do hloubky 72 metrů (UNESCO označené jako "dědictví lidstva") nebo méně známé vodopády Moconá v oblasti Chaca (hloubka 60 metrů).

Na listinu UNESCO mezi "světová dědictví lidstva" patří také pozůstatky (často ruiny) tzv. jezuitských redukí.

Zvířena: jaguár, puma, hroznýš královský, kapybara, tapír, mravenečník, pekari (prasátko), nosál, pásovec, opice

Rostlinstvo: Běžnými lučními květy jsou jasmín, bílé a oranžové květy manga, ibišky a orchideje, typický je divoce rostoucí keř cesmíny paraguayské (yerba maté), kaktusy (sbíral je náš cestovatel Albert Vojtěch Frič). Zajímavé stromy lahovičníky.

Denně je vypáleno 450 hektarů pralesa. Vyberou se jen vzácné dřeviny. Samozvaní uhlíři si přivydělávají pálením uhlí v mlířích. Na vypálené pozemky, sotva se zazelenají, vyženou dobytek. Postupně se zpřístupňují pro pěstování kukuřice a sóji. Tyto všechny produkty jsou určeny na vývoz do USA, Evropy a v posledních letech do Číny. Bývalá pralesní půda se brzy vyčerpá, je třeba dodávat stále více chemických hnojiv, půda nemůže být oporou kořenům. Paraguay má ještě daleko k právnímu státu. Majitelé půdy jsou často obětí podvodů a chybějící registrace, jsou nuceni prodat půdu. Zemědělci jsou ožebračováni machinacemi agrokonzernů a uváděni do závislosti: dostanou geneticky modifikované osivo, další sadbu si nesmí produkovat sám, musí odebrat od firmy hnojiva... Někteří to řeší pěstováním marihuany.

Zemědělství: pěstuje se sója, bavlna, kukuřice, burské oříšky, cukrová třtina,

pšenice, slunečnice, rýže, fazole, maniok (na mouku), yerba maté (na čaj), z ovoce jsou nejčastější pomeranče, citrony, grapefruity, ananasy, melouny, banány, jahody. Chov dobytka je především v oblasti Chaco (rozvinutá mlékárenská výroba), honáci se nazývají gauchos (gaučos).

Vývoz: potravinářské produkty, dřevo.

Vzdělání: základní je šestileté, všeobecné bezplatné a povinné, procento negramotnosti dosahuje 7 %

Vlajka: červenobílomodrá, pruhovaná. Na středním bílém pruhu je na lící straně státní znak: Uprostřed leží žlutá pěticípá hvězda (Estrella de Mayo, která symbolizuje naději do budoucnosti a připomíná svolání nezávislosti země ze 14. 5. 1811), kolem zelené ratolesti (vlevo palmová, vpravo olivová), převázané trikolórou. Okolo je nápis Republica del Paraguay, znak je orámovaný trikolórou se silnějším červeným okrajem. Na rubové straně vlajky je znak ministerstva financí: sedící žlutý lev na hnědomodřím podkladu s jakobínskou čapkou na tyči a nápisem Paz y Justicia (mír a spravedlnost). Znak je opět orámován trikolórou.

Národní patron: svatý Blažej

Sociálně ekonomická situace:

Paraguay patří k zemím, kde jsou největší sociální rozdíly. Hlavní příčinou je špatné rozdělení půdy. Nejbohatších 10 % obyvatelstva dostává 66 % příjmů a 30 % zemědělců nemá žádnou půdu. Každý 4. Paraguayec je chudý a nejchudších 40 % nemá ani co jíst.

20 % obyvatelstva žije v chudobě, protože nemá na den ani příjem rovnající se hodnotě jednoho amerického dolaru. Většina Paraguayců musí vystačit s méně než dvěma dolary na den. Je to jedna z nejchudších zemí a její postavení se viditelně zhoršuje. Nejchudší jsou na tom původní obyvatelé, bezzemci a ženy - samoživitelky. Mnoho dětí ve věku 5 až 17 let pracuje nebo žebra, mnoho starších lidí nemá důchodové pojištění. Chybí potřebné služby pro psychicky a mentálně postižené lidi.

Více než 40 % práceschopného obyvatelstva nemá stálé zaměstnání.

Lékařská péče, zejména v odlehlých oblastech Chaca a na východě je nedostačující, dětská úmrtnost je vysoká (26 dětí z 1 tisíce). Jen 20 % obyvatelstva má zdravotní pojištění. Nejčastější nemocí je tuberkulóza, průjmý, způsobované závadnou vodou na venkově, anémie, nemoci způsobené parazity, horečka dengue, přenášená moskyty. Na venkově působí kubáňští lékaři a 400 mediků studuje na Kubě a pak působí mezi chudými. Stát sice "zaručuje" bezplatnou lékařskou péči, ale systém nefunguje.

Paraguay je zemí přistěhovalců - největší skupiny tvoří Němci, Japonci, Italové, Brazilci, Španělé, Poláci, Ukrajinci. V důsledku nedostatku pracovních příležitostí nebo odpovídajících platů se Paraguayci vystěhovávají. V Argentině jich žije téměř 1 milion, dnes odchází mnozí do Španělska.

Církev: Většina obyvatel je římskokatolického vyznání. Protestanti se dostali do Paraguaye jako přistěhovalci nebo působením misonářských hnutí na začátku

20. století. Je zde mnoho různých vyznání, jako luteráni, baptisti, menonité, pravoslavní(Ukrajinci), mormoni, jehovisté a další.

Menonité

Mají jméno podle Menno Simonse, holandského katolického kněze, jednoho z vůdců hnutí novokřtěnců. Sami sebe označují za evangelickou svobodnou církev. Autoritu bible jako Slova Božího jim nelze ničím nahradit. Pro křest se rozhodují svobodně, neznají křest dětí. Církev Kristovu vidí jako alternativní společnost ve světě, jsou pacifisty a z toho vyplývalo jejich pronásledování militantními vládami. Dnes jsou menonité multikulturním společenstvím víry a v Paraguayi jich je asi 14 tisíc (jsou mezi nimi i indiáni). Jsou viděni jako konzervativci, kteří jsou pro svobodné vyznávání víry ochotni se vydat na další cestu, hledat nový domov. Jejich obce vznikly z misijního působení. Jsou církví silně orientovanou na laiky. Nemají biskupy, jen faráře a farářky. Uznávají 2 svátosti, mají bohoslužbu slova (Večeře Páně 4-5x do roka), nelpí na architektuře a ritech, milují zpěv a hudbu. Do Paraguaye se dostali a svou první kolonii založili v roce 1927 (1800 osob), v oblasti Chaca (pronásledování ze Sovětského svazu přes Kanadu). Odkup půdy jim pomohli financovat souvěrci ze Severní Ameriky. Německy mluvící menonité dnes žijí v Chacu ve 3 koloniích v počtu 14 tisíc(celkový počet indiánů je tam 27 tisíc, neindiánů ještě 5 tisíc). Protože je Chaco suché, pěstuje se tam dnes spíš dobytek a zpracovává se mléko. Pro nedostatek vody nejsou velká jatka(pro vývoz). Od roku 1998 jsou kolonie připojeny ke zdroji el. energie(národní síť). Podílejí se také na sociální práci, např. s malomocnými. Cítí sounáležitost se zemí. Říkají: naši otcové si mysleli, že musí naučit indiány lovit ryby. My dnes vidíme, že se všichni - indiáni, menonité i Paraguayci - musíme naučit ty ryby i společně jíst.

Kultura:

Hudební nadání je přirozeným darem Paraguayců. Nejčastější hudební nástroj je paraguayská harfa, která doprovází lidový zpěv (často se dvěma kytarami). Na kytaru se také hraje v kostele. Mnozí hrají podle sluchu. S paraguayskými hudebními skupinami se lze potkat ve světě na různých místech. Tradiční lidový tanec tančí ženy se džbány na hlavě nebo s láhvemi postavenými na sobě.

Je běžné, že Paraguayci žijí v širokých rodinách, s úctou ke svým prarodičům. Doma, zejména na venkově, se mluví guaraní, protože je to jazyk, který dovede vyjádřit dobře emoce a humor. O velikonočním týdnu se na venkově připravuje „chipa“, chléb pečený v hliněné peci pod stromy z maniokové mouky a sýra.

O Vánocích se vyrábějí z větví jesličky pro barevnou hliněnou sošku Ježíška a zdobí se mangy, melouny a ananasy. Jsou provoněny květy palem a osvětlovány svíčkami. Ženy si přivydělávají prodejem svých řemeslných výrobků-hrnčířským nádobím, ponči, vlněnými dekami, pavučinkovými krajkami ňandutí, výšivkami aho poi. Muži zpracovávají umělecky kůži, šperky ze zlatého a stříbrného filigránu, dřevěné sošky, slaměné klobouky pirí (sombra), indiáni nabízejí i nejrůznější druhy tašek.

Držitelem Cervantesovy ceny za literaturu je spisovatel Augusto Roa Bastos, jehož knihy jsou přeloženy i do češtiny. Národním sportem je soccer, americký fotbal. Paraguayci získali na olympijských hrách v Athénách stříbrnou medaili.

Ženy v Paraguayi

Mnohé samy vychovávají a starají se o děti. Na jedné straně představují páteř rodiny, na druhé jsou podřízeny mužům. V roce 1961 získaly volební právo, po pádu diktatury, od roku 1989 se zlepšily jejich možnosti podílet se na společenském životě. V r. 1922 bylo zřízeno ministerstvo pro ženskou problematiku. Ve vládě jsou 2 ministryně, pro školství a zdravotnictví. Mnohé neziskové organizace vedou ženy, v některých protestantských církvích působí farářky. Obecně vydělávají ženy o 30 % méně než muži.

Tradiční nápoj – tereré

S tereré se lze setkat na každém kroku: lidé na ulici, v autech, autobusech i obchodech mají velkou termosku, aby si mohli kdykoliv nalít do svého kalíšku ledovou vodu, často ochucenou bylinkami. Kalíšek může být z rohoviny, z tykve, ze dřeva, z kovu nebo ze směsi různých materiálů. V kalíšku je čaj MATE – yerba mate. (U nás je možné objednat u společnosti Fair Trade, Grohova 40, 602 00 Brno nebo www.fairtrade.cz. Informace o Fair Trade - rozvojovém programu, který dává práci lidem v chudých rozvojových zemích - lze nalézt i na www.ekumakad.cz stejně jako nabídku jejich dalších produktů). Pije se pomocí kovové trubičky (bombilla), která je na dolním konci vytvarovaná do malého sítka. Kalíšky a trubičky většinou kolují (nejmladší z kruhu doplňuje) a každý pije, jak má chuť. Pití tvoří součást kultury, je silně ritualizované a připomíná svou funkcí dýmku míru. Kdo si potáhne z bombilly, je host a přítel.

Čaj, který se převarí a nechá odstát jako černý čaj, se osladí a někdy pije s mlékem. Nazývá se maté cocido (kosido) a pije se k snídani. Je to v podstatě čaj na osvěžení ducha, posilu těla a očistu (je močopudný).

Lístky se suší a uskladňují. Převážná část paraguayské produkce zůstává v zemi.

RECEPTY

Buen provecho (buen provecho)-dobrou chuť!

Pan de ajo (česneková topinka)

Krajíčky domácího chleba potřít olivovým olejem, opéci, potřít nahřátým česnekem.

Pan casero (domácí chléb)

se připravuje z 1 kg mouky, 3 vajec, 10dkg margarínu, 2 čajových lžiček cukru, 3 čajových lžiček soli, mléka, 10 dkg kvasnic, popř. s přidáním sýra.

Pan dulce de pan duro (sladký chléb z tvrdého chleba) - zákusek

Do vymazané formy rozdrolit tvrdý chléb nebo housku, zalít mlékem(1,5 šálku) s cukrem(1/2 šálku) a škrobem(1 polévková lžíce). V horké troubě zapékat

10 minut, pak obrátit a péci ještě 15 minut. Vychladlé potřít medem a posypat skořicí.

Guiso de pollo (kuře)

Potřebujeme 1 kg kuřecích stehen nebo kuře rozseknuté na 6 dílů. Porce osolíme, ochutíme pepřem a sladkou paprikou, obalíme v mouce a opečeme. Vložíme do hrnce se 2 cibulemi a paličkou česneku (obojí oloupané, nakrájené na kostičky a opečené na 0,5 šálku olivového oleje - vlijeme i s olejem). Přidáme 1 šálek vody, 1 bobkový list, 1 masox a dusíme 15-20 minut do měkka. Podáváme s bramborami nebo rýží.

Buri-buri

Do hrnce se dá vařit zelenina, která je k dispozici. Přidají se knedlíčky z kukuřičné mouky se sýrem, popř. vajíčkem. Mohou se vložit i opečené kousky kuřecího masa.

Sopa paraguayana (je to náryp, ne polévka!)

Asi 1 hodinu pečeme náryp z 1 kg kukuřičné mouky, 1/2 šálku vody, 2 jemně nakrájených cibulí, 1 lžičky hrubé soli, 1/2 kg plátkového sýra (nebo jiného poloměkkeho), 6 vajec, 1 litru mléka. Podává se jako předkrm nebo příloha k masným pokrmům.

Na slavnostech nesmí chybět něco pro děti -

Piñata

Piñata je vyrobena z tvrdého papíru, často ve tvaru zvířete a je naplněná sladkostmi. Pověsí se na strom. Dětem se (postupně) zavážou oči a ty se snaží tyčkou piñatu shodit. Ostatní jim radí.

Když je piñata na zemi, děti se o její obsah rozdělí.

HISTORIE

Před příchodem Evropanů žilo po obou březích řeky Paraguay mnoho původních kmenů. Území mezi řekami Paraguay a Paraná bylo obýváno polokočovnými kmeny Guaraní. Jejich potomky dodnes nalezneme ve východní oblasti. Chaco bylo osídleno jinými původními obyvateli, z nichž někteří jsou na vymřeni.

Guaraní žili v lesích v dobře chráněných vesnicích. Pro stavby používali bambusové kmene, tyče a klády, ale nikdy ne kameny. V jejich čele stál "ruvicha", náčelník, volený radou starších. Živil se lovem, rybolovem a pěstovali kukuřici, maniok, burské oříšky, fazole, tykve a bavlnu. Jazyk guaraní ovlivnil historii a je zvukomalebnou napodobeninou zvuků přírody. Guaraní měli v podstatě monoteistické a hluboce mystické náboženství. Paraguay je jednou z mála zemí, kde nepůvodní obyvatelé mluví původním jazykem.

Po objevení Ameriky Evropany Španělé dobyli deltu řeky Rio de la Plata. V r.

1537 založili na březích řeky Paraguay pevnost, dnešní hlavní město Asunción. Místní obyvatelé Evropany přijali pohostinně, ale brzy byli podmaněni. Jejich země jim byla ukradena a oni se stali otroky. Španělé se ženili s domorodými ženami, a tak jsou pro Paraguay typičtí rasoví míšenci – mestici. Do země přicestovali misionáři-františkáni a později (od r. 1609) jezuité. Jejich mise spojila čtvrt milionu domácích obyvatelstva a učila je křesťanské víře, obdělávání půdy, řemeslům, hudbě, architektuře, drobné průmyslové výrobě. Počet misí, tzv. reducciones (sídlišť) dosáhl 32. Každá misijní osada byla postavena kolem širokého ústředního náměstí, které z jedné strany obklopoval kostel, škola, dílny, hřbitov a dům pro sirotky a vdovy. Na druhé straně byla obydlí domorodců. Každou misi vedli 2 jezuité. Výuka byla vedena v jazyce guaraní. Tato éra byla charakterizována stabilní ekonomikou, perfektní organizací a prosperujícími dílnami. Z ekonomických a politických důvodů byli jezuité z oblasti vyhnáni (1768). Indiáni se vrátili do pralesů. Z tohoto zajímavého období lze v Paraguai zhlédnout zříceniny barokních staveb a soch.

První boj za nezávislost proběhl v Paraguai v letech 1721-1723 v souvislosti s nepodařeným povstáním komundů. Zprávy o nezávislosti Spojených států a o revoluci ve Francii následně způsobily zostření politické situace. Španělský místodržitel abdikoval. 14. 5. 1811 vyhlásila Paraguay nezávislost. První vládu vytvořil Dr José Rodríguez de Francia a stál jí v čele téměř 24 let. V r. 1816 se prohlásil doživotním diktátorem, byl nazýván "El Supremo (Nejvyšší)". Uzavřel zemi před zahraničními vlivy, aby chránil mladou republiku a pomohl jí k hospodářské soběstačnosti. Po jeho smrti se stal prezidentem Don Carlos Antonio López, za jehož vlády skončila politika izolace, byla sepsána 1. ústava, zakotven prezidentový systém, zavedeno bezplatné veřejné školství, postaveny silnice, význačné budovy a 1. železniční trať v Jižní Americe. Za prezidentování jeho syna došlo k válce se třemi státy (Brazílií, Argentinou a Uruguayí) o pohraniční území. Výsledkem bylo, že byla Paraguay téměř úplně zničena, ztratila velkou část svého území a 80 % mužské populace bylo zabito (na konci války byl poměr mužů:ženám 1:7). Ženy převzaly odpovědnost za obnovu země. V letech 1932-1935 postihla zemi další válka, válka s Bolívií o Chaco (válku podporovaly ropné společnosti). V letech 1900-1954 bylo v zemi na 30 státních převratů. Paraguay se také stala útočištěm nacistů po druhé světové válce - poblíž argentinských hranic se skrýval Josef Mengele. Mnoho demokraticky smýšlejících Paraguayců opustilo zemi. Roku 1954 se dostal k moci další diktátor, generál Alfredo Stroessner a pod záminkou udržení pořádku v zemi vládl 35 let (zemřel v exilu v minulém roce). Diktatura přinesla ožebračení venkovského obyvatelstva, došlo k široké devastaci životního prostředí, propukly silné politické a sociální represe. Lidé byli unášení, mučeni, vražděni. V únoru 1989 byl znovu vládní převrat. Proces vedoucí k demokracii je dlouhý a složitý. Ústava byla v r. 1992 přepracována, ale u moci přetrvávají ještě lidé diktátora Stroessnera. Boj proti korupci a nepoctivosti je jedním z cílů současné vlády.

ČESKÝ CESTOVATEL ALBERTO VOJTĚCH FRIČ (1882 - 1944)

Alberto Vojtěch Frič byl botanik, etnograf, cestovatel, který procestoval Jižní Ameriku (Paraguay, Brazílii, Argentinu). Byl synovcem J. V. Friče, známého českého básníka, novináře a politika z revolučního roku 1848. Jako mladý muž a vášnivý sběratel kaktusů procestoval v letech 1903-1904 Paraguay a Uruguay a popsal až 1000 druhů kaktusů.

Zajímali ho i domorodí indiáni a poznal asi 30 různých kmenů. Svým aparátem Leica hodně fotografoval a vše dokumentoval.

Jednou ohrožoval nebezpečný jaguár indiánskou vesnici a Frič ho ulovil. Za tento statečný čin dostal za odměnu krásnou dívku Lorai, což znamená "černá kachna" a oženil se s ní. On dostal indiánské jméno Karai Rukú (Dlouhý lovec). Manželství s Lorai netrvalo dlouho, po odjezdu z Paraguay ji už nespátřil. V roce 1905 se do Prahy vrátil v průvodu nemocného indiánského chlapce Červuíše, který se v Praze stal velkou atrakcí. Frič uspořádal První výstavu o Paraguay v Praze v domě U Nováků ve Vodičkově ulici. Později byla tato výstava přestěhována do Berlína, Vídně, Londýna, New Yorku i Petrohradu.

Frič byl i velký jazykovědec. Poznané indiánské jazyky uspořádal do 36 slovníků, které opatřil výslovností i obrázky.

Stal se úspěšným spisovatelem knih pro mládež. Mezi jeho tituly byly oblíbené knihy: Strýček Indián, Mezi Indiány, Hadí ostrov, Dlouhý lovec.

Dnes si můžeme prohlédnout v Náprstkově muzeu v Praze některé věci, které sebou přivezl: zástěrky z per, keramiku, volské rohy upravené jako poháry na pití čaje nebo vína.

Za 2. světové války žil osaměle v košířské vile "Božínka", kde se zabýval vyráběním kaučuku z pampelišek. Ještě za války v roce 1944 zemřel na otravu tetanem.

Před několika lety objevila mladá cestovatelská dvojice v severním Paraguay ve vesničce Esperanza již stoletou Fričovu dceru z jeho manželství s Lorai, Hermínu Ferreiru. Také zjistili, že mezi Indiány Chamococo žije Hermínin vnuk Rudolfo, který je zdravotník a majitel chovného stáda asi 165 krav.

Podle dokumentárního pořadu ČT zpracovala Marie Ulrichová

POZNÁMKY K BIBLICKÝM TEXTŮM**Žalm 104,1-2**

Jak je to úžasné! Patříme nejbohatšímu pánu světa, který je jeho Stvořitelem. On je dárce všeho života a všech darů světa. Jemu patří všechno. On naplňuje svět svým světlem v Pánu Ježíši Kristu. „Kdo mne následuje, nebude chodit ve tmě, ale bude mít světlo života.“ říká náš Pán (J 8, 12). Toto světlo proniká všechny kouty země i tam, kde lidé žijí velmi skromně, třeba i pod stanovou plachtou, jak čteme u žalmisty. I Abraham byl skromný. Ačkoliv měl bohatství, žil celý život se svou rodinou pod stanem, protože tam zakoušel nejvíce Boží přítomnost.

Přebývání pod stanem je způsob života mnohých lidí i v naší přítomnosti. I jim dal Bůh krásnou zemi a přírodní bohatství. Mohli by žít též v pěkných domech. Protože však člověk nedokáže rozdělovat Boží dary spravedlivě, probíhá rodinný život těchto lidí ve stanech, dokonce i v bídnějších podmínkách.

Víme, že štěstí člověka nespočívá v hromadění majetku. I navzdory chudobě může být člověk šťastný, když žije v lásce a pokoji.

Pokoj v lidském srdci působí i očekávání na Boží pomoc, neboť v Bohu Stvořiteli „žijeme, hýbeme se a trváme“. (Sk 17, 28).

Jana Špaková

Gn 18,1-15 (1. Mojžíšova) - Boží návštěva a Sárin smích

*1. Hospodin a tři muži: v uvítání a přijetí těch, kdo byli cizí, přijímá Abraham Boha a potvrzení Božího slibu. Bůh přichází v těch třech po prašných cestách - muži si potřebují umýt své unavené zaprášené nohy (v. 4). Svět, v němž Abraham se Sárou žije, má svou důstojnost. Neexistuje „druhý“ nebo „třetí“ svět. Je jen jeden svět, Boží stvoření, ve kterém k nám přichází Stvořitel. Biblický Bůh nechce být Bohem bez lidí, bez žen a mužů.

*2. Abraham rozpoznává potřebu chvíle a rychle jedná, slouží (v. 6. -8). Nabízí odpočinek, pohoštění, které připravuje on, Sára a další osoby.

Bůh přijímá, co mu nabízíme. Bohu sloužit znamená dávat se Bohu k dispozici - skrze naše bližní. Dávat svůj čas, svá obdarování - individuálně a jako společenství.

*3. Hosté Sáru znají. Ptají se po ní. Bůh zná každou, každého z nás. Dává nám najevo své soucítění, svou věrnou pomoc.

Text (ve v. 11) vysvětluje situaci tohoto páru. Oba manželé jsou pokročilého věku. Sáře minul čas rození dětí. Vedle sňatku s Abrahamem byla významným motivem v jejím dlouhém životě její neplodnost (srovnej Gn 11, 30). Ve společnostech starého Blízkého východu se neplodnost pokládala za těžké manko. Děti jsou ve Starém zákoně symbolem pro budoucnost lidu. Rození dětí bylo jednou z mála možností ženy, jak získat ve společnosti úctu a uznání. Ježíš výslovně kritizuje takový pohled na ženu, který ji redukuje jen na její schopnost rodit děti (podle Lukášova evangelia 11, 27-28).

*4. Sářin smích. Sára se směje proto, že otěhotnět přirozeně a logicky bylo pro ni nemožností. Srovnej Gn 17, 17: stejným způsobem reagoval Abraham. Většina komentářů klade neprávem do protikladu smích Abrahamův a smích Sářin. V Abrahamově smíchu prý zaznívá údiv víry a Sářin smích je prý smíchem nedověry.

„Ale ano, smála ses“ (v. 15) : toto slovo není míněno jako obvinění. Podle M. Luthera Bůh má se Sárou trpělivost. Její smích jej nepohne k hněvu. Z poznámek Kralických vykladačů: „I Sáře musí být zaslíbení syna zvěstováno, aby i ona jej duchovně přijala... a vírou v dané jí slovo Boží moc nabyla vzdor vysokého věku svého k početí a porodu jeho.“ Podle listu k Židům 11, 11 je Sára jednou z matek víry. Sářin a Abrahamův syn dostane jméno Izák-„smíšek“, tj. syn úžasného zaslíbení. Jméno v antice nesloužilo jen k rozlišení lidí. Vypovídalo něco o podstatě osoby.

Víra a ne-víra nebo nedověra jsou u obou, tj. u Abrahama a Sáry, propojeny. Pochopení a přijetí Božích slibů je celoživotní proces. Mnoho z naší reality je tak skličující, kruté a silné, že když si chceme představit něco odlišného, nemůžeme než se smát. Zde v Paraguayi sníme o řadě změn. Přejeme si, aby bylo v naší zemi víc vzdělání, lepší péče o zdraví a méně korupce.

Jako křesťané musíme pokračovat ve víře, že naše sny jsou uskutečnitelné, modlit se a něco pro to dělat.

*5. Vrcholem příběhu je otázka (v. 14): Je Bohu něco nemožného? Srovnej Nu (4. Mojžíšova) 11, 23 * Mt 19, 26 * M 10, 27 * L 1, 37 * L 18, 27.

Víru nemůžeme oddělovat od lidské reality. Nelze vyloučit nárek zoufalých a umírajících, žaloby Žalmů a hněvivou rebelii Jobovu. Těžkým skutečností světa se nelze vyhýbat. Sářin smích je překvapující družkou víry. Věřící zápasí proti utrpení a smrti v sobě a ve světě. Díky Bohu dochází k neočekávanému naplnění zaslíbení nového života. Bůh může otevřít cestu tam, kde není východisko.

*6. Boží návštěva u Abrahama a Sáry končí. Bůh je ponechává se svými sliby. Mají s ním spolupracovat a naplňovat svůj díl, svůj úkol.

Zpracovala dr. Jana Opočenská

K dramatizaci textu 1. Mojžíšova 18,1-15

Dramatizuje se jen postava Sáry, ostatní část textu (Bůh, Abraham, vypravěč) se čtou.

Sára se posadí za improvizovaný stan, vytvořený z (modré, částečně) průhledné látky. V ruce drží koš, hlavu má zahalenou šátkem. Ostatní čtoucí jsou v prostoru před stanem. Po otázce „Kde je tvoje žena Sára“ se Sára postaví a naslouchá. Přes látku je vidět její siluetu.

Po větě „Ale ano, smála ses“ se otevře vchod do stanu, Sára vyjde ven, usměje se a řekne:

(to už v textu není)

„Ano, smála jsem se. Budu se smát i nadále, a také vy byste se měli smát a radovat. Mějme důvěru v Boží zaslíbení“.

Podnět pracovní skupiny ze Steinu

Efezským 4,1-16 – Jednota pod Božím stanem

Verše 1-3: volání k jednotě

Verše 4-6: základ jednoty

Verše 7-12: rozmanitost v jednotě

Verše 13-16: zralost v jednotě

Žijeme ve světě charakterizovaném nedostatkem jednoty, konfrontacemi, zápasem a rozdělením. Boží vůlí je však láska a jednota. Naše jednota je založena v Ježíši Kristu, v přijetí jeho vlády v našich životech. Ačkoliv jsme různé osobnosti s různými dary, když se poddáváme Kristově vládě, sjednocujeme se v Duchu svatém, vzájemně se respektujeme a povzbuzujeme.

Jednota pod Božím stanem je dynamická. Jsme voláni, abychom místo ve svém stanu rozšiřovali (srovnej Iz 54, 1-2). Vytváření prostoru pro ty, kdo ještě nebyli zahrnuti, je částí našeho závazku ve Světovém dnu modliteb, závazku k ekumenické otevřenosti.

Zpracovala dr. Jana Opočenská

NÁMĚTY PRO VÝZDOBU

(pracovní skupina ze Steinu)

Každá ze 2 žen drží tyč, na které je navlečen velký (nejlépe bleděmodrý) průhledný šátek. Tyče jsou na jedné straně dočasně spojeny (je potřeba vymyslet vhodné spojení) a drženy šikmo. Obě ženy stojí u vchodu do bohoslužebného prostoru tak, že vstupující procházejí odhrnutím šátku jakoby do stanu. Příchozí mohou, je-li k tomu prostor, dostat malý kalíšek s teplým nebo chladným čajem maté. Ženy s tyčemi a šátky mohou spolupůsobit při dramatizaci Sářina příběhu (viz návrh ze Steinu, uvedený výše) nebo na začátku liturgie, kde je paraguayský návrh uveden v kurzívě.

PARAGUAYSKÁ KRAJKA ŇANDUTÍ

Toto typické umělecké dílo pochází z tvořivého propojení dvou kultur-evropské a domorodé. Různé vzory a motivy navazují na bohatou paraguayskou přírodu. Propojuje je jedna niť, symbol jednoty v různosti. Podle autorky, umělkyně Marie Victorie Servino vyjadřuje kruh stálou Boží přítomnost. Na pozadí krajky jsou 3 barvy-červená, zelená a modrá. Červená půda ukazuje na utrpení a sílu, bojích a nadějí lidstva. Sytá zeleň neustále připomíná možnost pozitivních změn. Modré nebe nám dává pocit domova, ochrany a perspektivy.

Umělkyně se narodila v r.1963 v hlavním městě Asunciónu. Dlouhá léta vyučuje umělecké předměty na různých školách a stará se o vzdělávání učitelek a učitelů výtvarné výchovy. Spolupřádá výtvarné kroužky pro děti. Spolu s uměleckou společností Mandala realizuje ve staré tovární budově interaktivní projekt muzea pro děti a mládež.